

Zeynep ERKUT^{1*}

Buse SAYGIN²

Nevzat AFŞAR³

Suzan YILDIZ⁴

*Sorumlu Yazar e mail:
erkutzeynep@hotmail.com

¹Maltepe Üniversitesi
Hemşirelik Yüksekokulu,
İstanbul, Türkiye

²İstanbul Gelişim Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Hemşirelik Bölümü, İstanbul,
Türkiye

³İstanbul Başakşehir Çam
ve Sakura Şehir Hastanesi,
İstanbul, Türkiye

⁴İstanbul Üniversitesi-
Cerrahpaşa Florence
Nightingale Hemşirelik
Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve
Hastalıkları Hemşireliği ABD,
İstanbul, Türkiye

Erkut Z, Saygın B, Afşar N,
Yıldız S, Hemşirelik Fakültesi
Son Sınıf Öğrencilerinin
Çocuk Haklarına İlişkin
Tutumlarının Belirlenmesi.
Haliç Üniv Sağ Bil Der.
2021;5(2) 61-71

Erkut Z, Saygın B, Afsar N,
Yıldız S, Determination of
Attitudes Towards Children's
Rights of Nursing Faculty
Senior Students. Halic Uni J
Health Sci. 2021;5(2) 61-71

Doi:10.48124/husagbilder.1109300

Geliş Tarihi: 26.04.2022

Kabul Tarihi: 27.06.2022

ARAŞTIRMA

HEMŞİRELİK FAKÜLTESİ SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ÇOCUK HAKLARINA İLİŞKİN TUTUMLARININ BELİRLENMESİ

Öz

Bu araştırmanın amacı hemşire adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarını belirlemek ve sosyo-demografik özelliklerle ilişkisini incelemektir. Tanımlayıcı ve ilişki arayıcı türde gerçekleştirilen araştırmanın evrenini, İstanbul'da bulunan bir hemşirelik fakültesinin son sınıfında 2017-2018 eğitim-öğretim yılı güz döneminde öğrenim gören 302 öğrenci oluşturdu. Araştırmanın örneklemini verilerin toplandığı sırada okulda bulunan ve araştırmaya gönüllü katılmayı kabul eden 159 öğrenci oluşturdu. Verilerin toplanmasında "Bilgi Formu" ve "Çocuk Hakları Tutum Ölçeği (ÇHTÖ)" kullanıldı. Verilerin analizinde tanımlayıcı metotlar, Mann Whitney U testi, Kruskal Wallis testi ve Pearson testi kullanıldı. Öğrencilerin ÇHTÖ puanları yüksek (66-110) olup ortalaması 104,77±6,2 idi. Öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri ve çocuk haklarına yönelik eğitim alma durumları ile ÇHTÖ puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmadı (p>0,05). Araştırmamızda öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının olumlu olduğu ve sosyo-demografik özelliklerinin tutumlarını etkilemediği görüldü. Hemşire adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumlarının belirlenmesi amacıyla daha büyük örneklem gruplarında başka çalışmaların yapılması önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, çocuk hakları, hemşirelik, öğrenciler, tutum

RESEARCH

DETERMINATION OF ATTITUDES TOWARDS CHILDREN'S RIGHTS OF NURSING FACULTY SENIOR STUDENTS

Abstract

The aim of this study is to determine the attitudes of nurse candidates towards children's rights and to examine their relationship with socio-demographic characteristics. The population of this descriptive and correlational study consisted of 302 students who studying in the last year of a nursing faculty in Istanbul in the fall semester of the 2017-2018 academic year. The sample of the study consisted of 159 students who were at the school at the time of data collection and voluntarily accepted to participate in the study. "Information Form" and "Children's Rights Attitude Scale (CRAS)" were used to collect data. Descriptive methods, Mann Whitney U test, Kruskal Wallis test and Pearson Correlation test were used for analysis. The students' CRAS scores were high (66-110), with a mean of 104,77±6,2. No statistically significant correlation was found between the socio-demographic characteristics of the students and their education about children's rights and the mean score of CRAS (p>0,05). In our study, it was seen that students have a positive attitude towards children's rights and their socio-demographic characteristics do not affect their attitudes. It may be suggested to conduct other studies with larger sample groups for the purpose of determining the attitudes of nurse candidates geared toward children's rights.

Key Words: Child, children's rights, nursing, students, attitude

1. Giriş

Çocuk; fiziksel, ruhsal ve sosyal özellikler açısından henüz olgunluğa ulaşmamıştır. Yaş dönemine özgü olarak gereksinimleri ve hakları vardır ve bu haklarının korunması gereklidir (1,2). ‘Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde yer alan tanıma göre, 18 yaşından önce her birey çocuktur ve bu süreç çocukluk dönemi olarak adlandırılmaktadır (3, 4). Çocukluk dönemi insan hayatı için geçici bir süreç olsa da oldukça önemli bir dönemdir ve bu dönemin etkileri yaşam boyu sürmektedir (5). Bu nedenle çocuğun ailede ve toplumdaki konumunun düzenlenmesi; bedensel, duygusal, zihinsel, sosyal yönden gelişiminin desteklenmesi ve kötü muameleden korunması gerekmektedir. Bu düzenlemeler en etkili yöntem olan hukuk kuralları yani çocuk hakları ile yapılabilir (1,6). Çocuk hakları, dünya üzerindeki tüm çocukların doğuştan kazandığı haklardır. Çocukların sağlıklı ve yaşına uygun gelişebilmesi, insan onuruna yakışır şekilde ve özgür yaşayabilmesi için hukuk kuralları ile koruma altına alınmış yararlarıdır (1,7). Çocuk hakları ve çocuklarını koruma altına alan kurallar ile güçsüz ve özel gereksinimleri olan çocuk korunabilir. Ayrıca insan yaşamının en güzel ancak en duyarlı zaman dilimi olan çocukluk çağını gerektiği gibi yaşayabilir (8, 9).

Hemşireler; koruyucu, tedavi edici veya rehabilite edici hizmetler sunan kurumlarda çalışırken sağlıklı veya hasta çocuklarla en sık karşılaşan meslek gruplarından birisidir. Geniş bir çalışma alanına sahip olan hemşireler, çocuğun bulunduğu her ortamda çocukların yüksek yararı için çocuk haklarının korunmasına yönelik savunuculuk rollerini en iyi şekilde yerine getirmelidir (10). Ayrıca, sundukları pediatrik bakım; çocuk ve hasta haklarına, etik/ahlaki kurallara, kültürel değerlere, ulusal ve uluslararası bakım standartlarına uygun olmalıdır (11). Bu kapsamda hemşirenin; çocuk haklarını bilmek, çocuk haklarını korumak, çocuğa ve ailesine hasta hakları/çocuk hakları ile ilgili bilgi vermek, çocuğun haklarının ihlalinde çocuğu ve ailesini savunmak gibi önemli mesleki sorumlulukları bulunmaktadır (12-14).

Tüm bu bilgiler doğrultusunda hemşireler çocuk haklarını bilmeli ve uygulamalarını

bu çerçevede gerçekleştirmelidir. Bunun için hemşire adaylarına mezuniyet öncesinde çocuk haklarına yönelik bilgilerin verilmesi ve tutum düzeylerinin belirlenmesi önemli bir konudur. Literatür incelendiğinde; çocuklarla çalışan meslek gruplarından öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumlarının incelendiği birçok çalışmaya (1,5,9,15,16-18) ulaşılrken, hemşire adaylarının bu konudaki tutumlarının ele alındığı sadece bir çalışmaya rastlandı (19). Literatürdeki bu önemli eksiklik göz önünde bulundurularak bu araştırma hemşirelik fakültesi son sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin tutumlarını belirlemek, öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri ile ilişkisini incelemek amacıyla gerçekleştirildi. Bu çalışmada aşağıda yer alan sorulara yanıt arandı.

– Öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri nelerdir?

– Çocuk haklarına yönelik öğrencilerin tutum düzeyi nedir?

– Çocuk haklarına yönelik öğrencilerin tutum düzeyleri ile sosyo-demografik özellikleri arasında ilişki var mıdır?

– Çocuk haklarına yönelik öğrencilerin tutum düzeyleri ile çocuk haklarına ilişkin eğitim alma durumu arasında ilişki var mıdır?

2. Gereç ve Yöntem

2.1. Araştırmanın Türü

Bu çalışmada tanımlayıcı ve ilişki arayıcı araştırma tasarımı kullanıldı.

2.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini İstanbul’da bulunan bir hemşirelik fakültesinde 2017-2018 öğretim yılının güz yarıyılında öğrenim gören son sınıftaki 302 öğrenci oluşturdu. Araştırmanın örnekleme olasılıksız örnekleme yöntemlerinden birisi olan gelişigüzel örnekleme ile seçilen 159 öğrenciden oluştu. Araştırmanın verilerinin toplandığı zaman aralığında okula devam eden, araştırmaya katılma konusunda gönüllü olan ve formları eksiksiz dolduran öğrenciler örneklem grubuna dahil edildi. Örneklem evrenin %52,6’sını oluşturdu.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri 'Bilgi Formu' ve 'Çocuk Hakları Tutum Ölçeği (ÇHTÖ)' aracılığıyla toplandı.

2.3.1. Bilgi Formu

Araştırmacıların hazırladığı bilgi formu; öğrencilerin (yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, çocuk haklarına yönelik eğitim alma durumu) ve ailelerinin (yaş, aile tipi, eğitim ve çalışma durumu) sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik 12 sorudan oluşmaktadır.

2.3.2. Çocuk Hakları Tutum Ölçeği

Bu ölçek Karaman Kepenekci tarafından geliştirilmiştir (15). Ölçekte çocukların haklarına ilişkin dört temel hak alanını (yaşam, gelişim, korunma, katılım) içeren 22 madde yer almaktadır. Ölçeğin 19 maddesi olumlu, 3 maddesi (2., 14., 15. maddeler) olumsuz ifade şeklindedir. Beşli likert şeklindeki ölçekte '*tamamen katılıyorum/katılıyorum/kararsızım/katılmıyorum/tamamen katılmıyorum*' ifadeleri bulunmaktadır. İfadelere verilen yanıtlar aynı sırayla 5-1 arasında puanlanmakta olup, ölçekten alınan yüksek puan tutumun olumlu olduğunu ifade etmektedir. Diğer taraftan ifadelere verilen yanıtlar aynı sırayla 1-5 olarak puanlanabilmektedir. Bu şekilde yapılan puanlamada ise ölçekten alınan yüksek puan olumsuz tutumu yansıtmaktadır. Araştırmamızda ölçeğin puanlaması '*tamamen katılıyorum/katılıyorum/kararsızım/katılmıyorum/tamamen katılmıyorum*' şeklinde yapıldı ve ölçekten alınan puanın yüksek olması öğrencilerin çocuk haklarına yönelik olumlu tutumunu gösterdi. Ölçekten en düşük 22, en yüksek 110 puan alınabilmektedir. Karaman Kepenekci tarafından yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında ölçeğin madde toplam korelasyon katsayılarının 0,32-0,61 arasında olduğu; Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısının 0,85, yarı test güvenilirlik katsayısının ise 0,77 olduğu bulunmuştur (15).

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri ders saatinin bitiminde ve sınıf ortamında toplandı. Öncelikle öğrencilere çalışma ile ilgili bilgilendirme yapıldı.

Sonrasında gönüllü olarak araştırmaya katılmayı kabul eden öğrencilere araştırmada kullanılan formlar dağıtılarak formları doldurmaları beklendi. Öğrencilerin soruları yanıtlaması yaklaşık 15 dakika sürdü.

2.5. Araştırmanın Etik Yönü

Çalışmanın verilerini toplamada Çocuk Hakları Tutum Ölçeği'ni kullanmak için ölçeği geliştiren yazardan e-posta yolu ile izni alındı. Araştırmanın yapılacağı kurumdan yazılı izin (Tarih: 13/12/2017, Sayı: 467777) ve XX Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan etik onay alındı (Tarih: 16/11/2017, Sayı: 431547). Veri toplamadan önce öğrencilere çalışma hakkında bilgi verilerek, araştırmaya katılmaya isteklilik ve gönüllülük ilkesi doğrultusunda onamları alındı. Gizlilik ilkesi doğrultusunda öğrencilere veri toplama formları üzerine isim yazmamaları gerektiği bilgisi verildi. Bu araştırma, Helsinki İlkeler Deklarasyonu'na uygun olarak yapıldı.

2.6. Verilerin Değerlendirilmesi

Veriler IBM SPSS Statistics 22 (IBM SPSS, Türkiye) program ile değerlendirildi. Shapiro Wilks testi ile değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu belirlendi. Çalışma verilerinin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel metotlardan (ortalama, standart sapma, medyan, frekans, yüzde), normal dağılım göstermeyen niceliksel verilerin iki grup arası değerlendirmelerinde Mann Whitney U testinden yararlanıldı. Niceliksel verilerin ikiden fazla grup arası değerlendirmelerinde Kruskal Wallis testi kullanıldı. Değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesinde Pearson korelasyon analizi kullanıldı. Anlamlılık $p < 0,05$ düzeyinde değerlendirildi.

3. Bulgular

Öğrencilerin yaş ortalamasının $21,61 \pm 1,35$ yıl, %85,5'inin kadın, %41,5'inin 3-4 kardeş olduğu, %77,4'ünün gelirinin giderine denk olduğu, %87,4'ünün çekirdek aileye sahip olduğu belirlendi. Öğrencilerin annelerinin yaş ortalamasının $47,67 \pm 5,43$ yıl, babalarının

yaş ortalamasının ise 51,35±5,92 yıl olduğu saptandı. Öğrencilerin %52,2'sinin annesinin ilköğretim mezunu olduğu ve %79,9'unun çalışmadığı; %47,8'sinin babasının ilköğretim

mezunu olduğu ve %59,7'sinin çalıştığı belirlendi. Öğrencilerin %74,8'inin lisans eğitimi süresince çocuk hakları ile ilgili eğitim aldığı saptandı (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilere İlişkin Sosyo-Demografik Özelliklerin Dağılımı (n=159)

Değişkenler	Min-Maks	Ort±SS
Yaş (yıl)	20-33	21,61±1,35
Anne yaşı (yıl)	39-68	47,67±5,43
Baba yaşı (yıl)	40-78	51,35±5,92
	n	%
Cinsiyet		
Kadın	136	85,5
Erkek	23	14,5
Kardeş sayısı		
1-2	65	40,9
3-4	66	41,5
5-6	16	10,1
7 ve üzeri	12	7,5
Gelir durumu		
Gelir giderden az	13	8,2
Gelir gidere denk	123	77,4
Gelir giderden fazla	23	14,5
Aile tipi		
Çekirdek aile	139	87,4
Geniş aile	19	11,9
Parçalanmış aile	1	0,6
Anne eğitim durumu		
İlköğretim altı	46	28,9
İlköğretim	83	52,2
Lise	23	14,5
Üniversite	7	4,4
Baba eğitim durumu		
İlköğretim altı	19	11,9
İlköğretim	76	47,8
Lise	48	30,2
Üniversite	16	10,1
Anne çalışma durumu		
Çalışıyor	25	15,7
Çalışmıyor	127	79,9
Emekli	7	4,4
Baba çalışma durumu		
Çalışıyor	95	59,7
Çalışmıyor	13	8,2
Emekli	51	32,1
Çocuk hakları ile ilgili eğitim alma durumu		
Evet	119	74,8
Hayır	40	25,2

Ort: ortalama; SS: standart sapma

Tablo 2. Öğrencilerin ÇHTÖ'nün Maddelerine İlişkin Katılımlarının Dağılımı

Maddeler	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Tamamen Katılmıyorum
	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)
18 yaşın altındaki herkesin çocuk olmaktan kaynaklanan özel haklara sahip olduğuna inanıyorum.	115 (72,3)	37 (23,3)	6 (3,8)	1 (0,6)	-
Çocuk hakları konusunda özel bir uluslararası sözleşme hazırlanmasına gerek yoktur.*	2 (1,3)	1 (0,6)	8 (5,0)	35 (22,0)	113 (71,1)
Çocuk hakları devlet tarafından koruma altına alınmalıdır.	137 (86,2)	21 (13,2)	1 (0,6)	-	-
Devletler, çocuklarını daha iyi yetiştirmeleri için ailelere yardımcı olmalıdır.	127 (79,9)	31 (19,5)	1 (0,6)	-	-
Çocuğun en temel hakkının “yaşama hakkı” olduğuna inanıyorum.	137 (86,2)	19 (11,9)	3 (1,9)	-	-
Annesinden, babasından ya da her ikisinden de ayrı olan çocukların anne-babasını görme hakkı vardır.	130 (81,8)	24 (15,1)	5 (3,1)	-	-
Devletler farklı ülkelerde yaşayan parçalanmış ailelere bir arada yaşamaları için gerekli yardımı sağlamalıdır.	91 (57,2)	47 (29,6)	18 (11,3)	2 (1,3)	1 (0,6)
Çocukların düşüncelerini yazarak ya da çizerek anlatma hakları olduğunu düşünüyorum.	126 (79,3)	32 (20,1)	1 (0,6)	-	-
Çocukların özel yaşamı vardır bu yüzden de özel yaşamlarının gizliliğine saygı gösterilmelidir.	106 (66,7)	37 (23,3)	14 (8,8)	1 (0,6)	1 (0,6)
Devlet çocuğu her türlü kötü muameleden korumalıdır.	140 (88,0)	17 (10,7)	2 (1,3)	-	-
Evsiz çocukların devlet tarafından korunması ve yetiştirilmesi gerektiğini düşünüyorum.	146 (91,8)	11 (6,9)	2 (1,3)	-	-
Anne-babasıyla yaşama şansı olmayan çocukların, uygun ailelere evlatlık olarak verilme veya koruyucu aile yanına yerleştirilme hakkı vardır.	88 (55,3)	57 (35,9)	14 (8,8)	-	-
Devlet engelli çocukları korumak, eğitmek ve istihdam etmek için gerekli önlemleri almalıdır.	141 (88,7)	17 (10,7)	1 (0,6)	-	-
Çocukların sağlıkları ile ilgili sorumluluk sadece ailelerde olmalıdır; devletler çocukların sağlık sorunlarına karışmamalıdır.*	2 (1,3)	-	5 (3,1)	42 (26,4)	110 (69,2)
Sadece yetişkinlerin sosyal güvenlik hakkı olmalıdır; çocuklara sosyal güvenlik hakkı tanımaya gerek yoktur.*	3 (1,9)	-	1 (0,6)	27 (17)	128 (80,5)
Devletlerin ailelere çocuklarına daha iyi yaşam standartları sağlamaları konusunda yardım etmeleri gerektiğine inanıyorum.	121 (76,2)	35 (22,0)	1 (0,6)	1 (0,6)	1 (0,6)
Oyun oynamanın ve farklı etkinliklere katılmanın çocukların hakkı olduğunu düşünüyorum.	138 (86,8)	20 (12,6)	1 (0,6)	-	-
Çocukların madde kullanımına karşı korunmaları gerektiğine inanıyorum.	147 (92,5)	11 (6,9)	1 (0,6)	-	-
Çocukların istismar ve ihmalin tüm türlerine karşı korunması gerekir.	149 (93,7)	9 (5,7)	1 (0,6)	-	-
Çocukların savaştan korunmaları gerektiğine inanıyorum.	150 (94,4)	8 (5,0)	1 (0,6)	-	-
Devletler istismara ve ihmale uğramış çocukların tedavi ve terapileri için her türlü önlemi almak zorundadır.	144 (90,6)	13 (8,1)	2 (1,3)	-	-
Suç işlemiş çocuklara, sağlıklı ve sosyal yurttaşlar olabilmeleri için yardım edilmesi gerektiğine inanıyorum.	125 (78,6)	28 (17,6)	6 (3,8)	-	-

*Ters maddeler

ÇHTÖ: Çocuk Hakları Tutum Ölçeği

Tablo 3. Öğrencilerin ÇHTÖ Puan Dağılımları

	Alınabilecek Alt ve Üst Değerler	Alınan Alt ve Üst Değerler	Ort±SS	Cronbach Alfa
ÇHTÖ puanı	22-110	66-110	104,77±6,21	0,898
ÇHTÖ: Çocuk Hakları Tutum Ölçeği; Ort: ortalama; SS: standart sapma				

Öğrencilerin ÇHTÖ'nün maddelerine ilişkin katılımlarının dağılımı Tablo 2'de verildi. Öğrencilerin ölçeğin maddelerine verdikleri yanıtların çoğunlukla 'tamamen katılıyorum' ile 'katılıyorum' ifadelerinde olduğu, ölçeğin ters maddelerinde (2., 14., ve 15.) ise 'hiç

katılmıyorum' ve 'katılmıyorum' ifadelerinde olduğu belirlendi. Öğrencilerin ÇHTÖ toplam puanlarının 66 ile 110 arasında değiştiği, ortalamasının ise 104,77±6,21 olduğu belirlendi. Bu çalışmada ÇHTÖ için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0,898 olarak saptandı (Tablo 3).

Tablo 4. Öğrencilerin Sosyo-demografik Özelliklerine Göre ÇHTÖ Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Sosyo-Demografik Özellikler	ÇHTÖ Ort±SS	Test değeri	p değeri	
Cinsiyet				
Kadın	104,54±6,21	¹ Z=-0,225	p=0,822	
Erkek	103,42±7,05			
Kardeş sayısı				
1-2	105,12±7,33			
3-4	104,28±5,38	² χ ² =1,371	p=0,712	
5-6	104,06±6,95			
7 ve üzeri	104,83±4,55			
Gelir durumu				
Gelir giderden az	102,46±6,46	² χ ² =2,538	p=0,281	
Gelir gidere denk	103,63±6,70			
Gelir giderden fazla	102,30±3,11			
Aile tipi				
Çekirdek aile	105,20±6,45	¹ Z=-0,505	p=0,613	
Geniş aile	105,15±5,40			
Anne eğitim durumu				
İlköğretim altı	105,67±5,11	² χ ² =0,069	p=0,966	
İlköğretim	104,90±5,23			
Lise ve üzeri	104,80±8,80			
Baba eğitim durumu				
İlköğretim altı	103,68±6,09	² χ ² =1,348	p=0,718	
İlköğretim	104,05±4,23			
Lise	104,56±8,45			
Üniversite	104,94±6,99			
Anne çalışma durumu				
Çalışıyor	105,04±6,92	¹ Z=-0,336	p=0,737	
Çalışmıyor/emekli	104,85±5,37			
Baba çalışma durumu				
Çalışıyor	105,28±6,57	² χ ² =1,158	p=0,560	
Çalışmıyor	105,38±6,45			
Emekli	104,73±5,85			
Çocuk hakları ile ilgili eğitim alma durumu				
Evet	105,02±5,66	¹ Z=-0,120	p=0,904	
Hayır	104,73±8,02			
ÇHTÖ: Çocuk Hakları Tutum Ölçeği; Ort: ortalama; SS: standart sapma				

¹ Mann Whitney U Testi² Kruskal Wallis Testi

Öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine ve çocuk hakları ile ilgili eğitim alma durumuna göre ÇHTÖ puan ortalamaları açısından

istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı bulundu ($p>0,05$; Tablo 4).

Tablo 5. Öğrencilerin Yaşı, Annelerinin ve Babalarının Yaşı ile ÇHTÖ Puanlarının Korelasyon Değerlendirmesi

Sosyo-Demografik Özellikler	ÇHTÖ	
	¹ r	p
Yaş (yıl)	0,036	0,656
Anne yaşı (yıl)	0,094	0,237
Baba yaşı (yıl)	0,033	0,681

ÇHTÖ: Çocuk Hakları Tutum Ölçeği

¹ Pearson Korelasyon Analizi

Öğrencilerin yaşı ile ÇHTÖ puanları arasında yapılan korelasyon değerlendirmesinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmadı ($r=0,036$; $p=0,656$). Öğrencilerin annelerinin ($r=0,094$; $p=0,237$) ve babalarının ($r=0,033$; $p=0,681$) yaşı ile ÇHTÖ puanları arasında yapılan korelasyon değerlendirmesinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmadı (Tablo 5).

4. Tartışma

Çocuklar birey olma, bakıma ve özene gereksinim duyma gibi nedenlerle çocuk haklarına doğuştan sahiptirler (20). Çocuğa saygı kültürü kapsamında bütün çocukların hak sahibi bireyler olduğu kabul edilmelidir. Ayrıca, çocuğun yaşama, gelişme, korunma, katılım, ayrımcılığın önlenmesi gibi temel hakları yaşamın tüm boyutlarında benimsenmelidir (21). Bu doğrultuda sağlık ekibinin en önemli üyelerinden olan çocuk hemşireleri de çocuk haklarının korunması için sorumluluk almalıdır. Çocuğun haklarını savunmanın yanı sıra çocuk ve aileyi haklarına ilişkin bilgilendirme konusunda üzerine düşen görevi yerine getirmelidir (14,22). Bunlar için hemşirelerin çocuk haklarını bilmeleri ve çocuk haklarına karşı olumlu tutum geliştirmeleri çok önemlidir. Hemşirelerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının geliştirilmesi ise mezuniyet öncesi lisans eğitimleri sırasında olmalıdır. Bu doğrultuda araştırmamızda yer alan hemşire adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutum puanlarının yüksek olması ($104,77\pm 6,21$; Tablo 3) hemşirelik mesleği açısından oldukça olumlu bir sonuç olarak

değerlendirildi. Bu sonucun hemşirelik lisans eğitiminde ‘hemşirenin savunuculuk rolü, çocuk hakları, insan hakları, hasta hakları, yasal düzenlemeler’ gibi konu başlıklarına yeterli şekilde yer verilmesi ile ilişkili olduğu düşünüldü. Ayrıca öğrencilerin uygulamalı eğitimleri boyunca çeşitli kliniklerde sağlıklı veya hasta çocuklarla karşılaşmaları ve onlara bakım vermeleri çocuk haklarına ilişkin tutum puanlarının yüksek olmasını etkilemiş olabilir.

Literatürde hemşire adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumlarının incelendiği sadece bir çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmada hemşirelik bölümü öğrencilerinin ÇHTÖ puanı ortalamalarının $29,88\pm 12,24$ olduğu bulunmuştur (19). Örneklem grubunu pediatri hemşirelerinin oluşturduğu bir çalışmada ise pediatri hemşirelerinin ÇHTÖ puan ortalamalarının $36,19\pm 10,19$ olduğu ve çocuk haklarına yönelik tutumlarının olumlu olduğu belirlenmiştir. Hemşire adayları ve pediatri hemşireleri ile yapılan bu çalışmalarda, bizim araştırmamızdan farklı olarak ölçek maddelerine verilen yanıtlar ters şekilde puanlandığı için ölçekten alınan düşük puan olumlu tutumu göstermektedir. Sonuç olarak araştırmamız ile bu çalışmalarda yapılan ölçek puanlaması farklı olsa da araştırmamıza benzer şekilde katılımcıların çocuk haklarına yönelik olumlu tutuma sahip oldukları görülmektedir (14,19). Ayrıca literatürde örneklem grubunun öğretmen adayları ve öğretmenlerin olduğu çeşitli çalışmalar mevcuttur. Karaman Kepenekci’nin (2006) eğitim ($n=283$) ve ziraat fakültesi ($n=67$)’nde kayıtlı

öğrenciler ile yaptığı araştırmada öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının olumlu ($100,43 \pm 7,21$) olduğu saptanmıştır (15). Çeşitli branşlarda öğrenim gören öğretmen adaylarında yapılan bir çalışmada da çoğu öğrencinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının olumlu yönde olduğu bulunmuştur (1). Okul öncesi öğretmenliği öğrencileri ile yapılan bir çalışmada da öğrencilerin ölçek puanları yüksek bulunmuştur (5). Leblebici ve Çeliköz'ün (2017) çalışmasında öğretmenlik programı öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının oldukça yüksek olduğu saptanmıştır (16). 2020 yılında yapılan bir çalışmada sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin yüksek düzeyde olumlu tutuma sahip olduğu saptanmıştır (17). Sınıf öğretmenleri ile yapılan bir çalışmada ise öğretmenlerin genel olarak çocuk haklarına ilişkin olumlu tutumlarının yüksek olduğu belirlenmiştir (23). Okul yöneticileri ile yapılan bir araştırmada katılımcıların çoğunluğunun çocuk haklarına yönelik olumlu tutuma sahip oldukları bulunmuştur (24). Bu çalışmalar ile araştırmamızın sonuçlarının benzer olduğu görülmektedir. Çocuklarla çalışan hemşire, öğretmen gibi mesleklerin hem adaylarının hem de üyelerinin çocuk haklarına dair tutumlarının yüksek düzeyde olmasının ülkemizde çocuk haklarının uygulanması, çocukların ve ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi için oldukça önemli olduğu düşünüldü.

Araştırmamızda öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri ile ÇHTÖ puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Doğan ve ark. (2014) tarafından yapılan çalışmada öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumları ile sınıf düzeyi, anne/baba eğitim düzeyi ve ailenin aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir fark bulunmazken; sadece kardeş sayısı açısından fark olduğu belirlenmiştir. Kardeş sayısı fazla olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre çocuk haklarına yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu saptanmıştır (5). Araştırmamızda ise kardeş sayısı açısından gruplar arasında anlamlı fark bulunmamasına rağmen, kardeş sayısı 1-2 olan öğrencilerin ÇHTÖ puan ortalamalarının ($105,12 \pm 7,33$) kardeş sayısı üç ve üzerinde olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Diğer bir ifadeyle kardeş

sayısı az olan öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları daha olumludur. Doğan ve ark. (2014)'nın çalışması ile araştırmamızın sonuçlarının farklı olmasının nedeni örneklem gruplarının sosyo-kültürel özelliklerinin farklı olmasından kaynaklanmış olabilir.

Çocuk haklarına yönelik öğretmen adaylarının, öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin tutumlarının incelendiği çalışmalarda katılımcıların çocuk haklarına yönelik tutumlarının cinsiyete göre farklılaşmadığı belirlenmiştir (1,23-25). Benzer şekilde pediatri hemşireleri ile yapılan bir çalışmada da cinsiyetin katılımcıların ÇHTÖ puan ortalamalarını etkilemediği saptanmıştır (14). Hemşire adayları ve öğretmen adayları ile yapılan iki çalışmada ise erkek öğrencilerin ÇHTÖ puanlarının kadın öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır (9,19). Çalışmaların bazılarında ise kadın öğretmen adaylarının tutum puanlarının, erkek öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir (15-18). Araştırmamızda ise öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları ile cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmasa bile, kadın öğrencilerin ($104,54 \pm 6,21$) ÇHTÖ puan ortalamalarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonucun nedeninin kadınların içgüdüsel olarak çocuklara karşı daha şefkatli yaklaşımda bulunmalarından kaynaklandığı düşünüldü.

Literatürde hemşire adayları öğretmen adayları, öğretmenler ve okul yöneticileri ile yapılan çalışmalarda araştırmamızın sonuçlarına benzer şekilde katılımcıların çocuk haklarına yönelik tutumlarının yaş değişkenine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır (9,18,19,23,24). Karaman Kepenekci ve Baydık'ın (2009) çalışmasında zihin engelliler öğretmenliği programı öğrencilerinin yaşları ve çocuk haklarına yönelik tutumları arasında anlamlı şekilde ilişkinin olduğu; yaş artışının öğrencilerin tutumunu olumlu açıdan etkilediği ifade edilmiştir (1). Küçük Alemdar ve Yılmaz (2019) tarafından yapılan çalışmada ise pediatri hemşirelerinin yaşının artmasıyla çocuk haklarına ilişkin tutumlarının olumlu yönde etkilendiği bulunmuştur (14). Araştırma sonuçlarımız ile bazı araştırmaların sonuçlarının benzerlik göstermemesinin en önemli nedeni

örneklem gruplarının özelliklerinin farklı olması olabilir.

Araştırmamızda öğrencilerin çocuk hakları ile ilgili eğitim alma durumları ve ÇHTÖ puanı ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmedi ($p>0,05$; Tablo 4). Ancak istatistiksel sonuçlara göre anlamlı fark bulunmasa da çocuk hakları ile ilgili eğitim alan öğrencilerin ölçek puanı ortalamalarının ($105,02\pm 5,66$), eğitim almayan öğrencilere ($104,73\pm 8,02$) göre daha yüksek olması, çocuk hakları ile ilgili eğitimin çocuk haklarına ilişkin tutumu olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Karaman Kepenekci (2006) çocuk haklarına yönelik eğitim fakültesi öğrencilerinin tutumlarının ziraat fakültesi öğrencilerinin tutumlarından daha olumlu olduğunu bulmuştur (15). Başka bir çalışmada eğitim fakültesi'nin programları arasındaki farklar incelenmiştir. Bu çalışmanın sonucunda zihin engelliler öğretmenliği programı öğrencilerinin tutumları ile okul öncesi öğretmenliği ve bilgisayar-öğretim teknolojileri öğretmenliği öğrencilerinin tutumlarının benzer olduğu; zihin engelliler öğretmeni adaylarının tutumlarının sınıf öğretmeni adaylarının tutumlarından daha olumsuz düzeyde olduğu saptanmıştır (1). Bu araştırmalarda gruplar arasındaki farkın insan hakları/çocuk hakları ile ilgili ders alma durumundan kaynaklandığı, insan/çocuk hakları ile ilgili derslerin öğrencilerin tutumlarını olumlu yönde değiştirdiği bildirilmiştir (1,15). Araştırmamızın örneklem grubunu tek bir programda kayıtlı öğrenciler oluşturduğu için farklı programlar arasında karşılaştırma yapılamadı. Araştırmamızda ise öğrencilerin eğitim alma durumu ile ölçek ortalaması arasında anlamlı ilişki bulunmadı. Bu sonuç daha önce de belirtildiği gibi araştırma grubuna alınan, ancak Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Dersi kapsamında yer alan "çocuk hakları" konusuna katılmamış/derse girmemiş öğrencilerin lisans eğitimi sırasında tüm mesleki derslerde vurgulanan hemşirenin savunuculuk rolü, insan hakları, hasta hakları, yasal düzenlemeler, vb. konulara/faaliyetlere katılmalarından kaynaklanmış olabileceği şeklinde yorumlandı. Araştırmamızda benzer şekilde Aldemir'in (2014) çalışmasında hemşirelik bölümü öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik bilgi edinme durumları ile ölçek

puan ortalamaları arasında ilişki olmadığı tespit edilmiştir (19). Yaşar Ekici (2014)'nin çalışmasında ise öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarının çocuk hakları konusunda eğitim alma durumundan etkilenmediği bulunmuştur (18). Doğan ve ark. (2014) tarafından yapılan çalışmada da öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumları ile çocuk hakları ile ilgili ders alma durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (5).

5. Sonuç

Araştırmamızda hemşirelik bölümü öğrencilerinin ÇHTÖ puanlarının yüksek olduğu; diğer bir ifade ile öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının olumlu olduğu sonucuna ulaşıldı. Bu sonucun hemşirelik eğitim müfredatında çocuk haklarına yönelik konuların yeterli düzeyde olması, öğrencilerin eğitimleri sırasında klinik uygulamalara katılması ile ilişkili olduğu düşünüldü. Tüm bu sonuçlar doğrultusunda daha büyük örneklem gruplarında hemşire adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumlarının belirlenmesi önerilebilir. Ayrıca gelecekte yapılacak çalışmalarda mezuniyet sonrası hemşirelerin, diğer sağlık profesyonellerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının belirlenmesi, tutum düzeylerinin çeşitli özelliklerle (eğitim durumu, çalışılan klinik, çalışma süresi, çocuk sahibi olma gibi) ilişkisinin incelenmesi önerilebilir. Bu konuda gelecekte yapılacak çalışmalar; çocuk haklarının korunması, hayata geçirilmesi ve geliştirilmesi adına önemli adımlar atma konusunda yardımcı olabilir.

Teşekkür

Araştırmaya katkı veren tüm öğrencilere teşekkür ederiz.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar arasında herhangi bir çıkara dayalı ilişki yoktur.

Araştırma Desteği

Çalışma için herhangi bir kurum ya da kuruluş tarafından mali destek alınmamıştır.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Z. Erkut, S. Yıldız; Tasarım ve Dizayn: Z. Erkut, S. Yıldız; Denetleme/ Danışmanlık: Z. Erkut, S. Yıldız; Kaynaklar: Z. Erkut, B. Saygın, N. Afşar; Malzemeler: Yok; Veri Toplama ve/veya İşleme: B. Saygın, N. Afşar; Analiz ve/veya Yorum: Z. Erkut, S. Yıldız; Literatür Taraması: Z. Erkut, B. Saygın, N. Afşar; Yazı Yazan: Z. Erkut, B. Saygın, N. Afşar; Eleştirel İnceleme: Z. Erkut, B. Saygın, N. Afşar, S. Yıldız

Beyan

Bu çalışma 27-30 Kasım 2019 tarihleri arasında İzmir’de düzenlenen 2. Uluslararası 7. Ulusal Pediatri Hemşireliği Kongresi’nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Kaynaklar

1. Karaman Kepenekci Y, Baydık B. Zihin engelliler öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumları. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. 2009;42(1):329-50.
2. Erkut Z, Balcı S, Yıldız S. Tarihsel süreç içinde çocuk. Çocuk ve Medeniyet Dergisi. 2017;2(3):17-28.
3. United Nations. Convention on the Rights of the Child [Internet]. 1989 [Erişim Tarihi 6 Haziran 2021]. Erişim adresi: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/crc.pdf>
4. Karakaş B, Çevik ÖC. Çocuk refahı: Çocuk hakları perspektifinden bir değerlendirme. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 2016;18(3):887-906.
5. Doğan Y, Torun F, Akgün İH. Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. International Journal of Human Sciences. 2014;11(2):503-16.
6. Lansdown G. Children’s rights and domestic violence. Child Abuse Review. 2000;9:416-26.
7. Şener Taplak A, Polat S, Yüzer S. Çocuk haklarında unutulmuş ve çözüm önerileri. Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi. 2014;2(1):62-71.
8. Akyüz E. Çocuk hukuku çocukların hakları ve korunması. Ankara: Pegem Akademi; 2013.
9. Mery Z. Social studies pre-service teachers’ attitudes towards children’s rights. Journal of Theory and Practice in Education. 2013;9(3):243-53.

10. Karataş H, Erdemir F. Göçmen çocukların bakımında pediatri hemşiresinin rol ve işlevleri. Türkiye Klinikleri J Pediatr Nurs-Special Topics. 2018;4(1):81-6.
11. Şenol S. Tarih boyunca pediatri hemşiresinin rol ve işlevleri. Türkiye Klinikleri J Pediatr Nurs-Special Topics. 2018;4(1):1-7.
12. Ardahan M. Hemşirelerin savunuculuk rolü. C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi. 2003;7(2):23-7.
13. Gözen D. Pediatri hemşiresinin savunuculuk rolü ve savunuculuk rolünü gerçekleştirmesini engelleyen faktörler. Türkiye Klinikleri J Pediatr Nurs-Special Topics. 2018;4(1):12-8.
14. Küçük Alemdar D, Yılmaz G. Pediatri hemşiresinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının belirlenmesi. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi. 2019; 6(2):121-6.
15. Karaman Kepenekci Y. A study of university students’ attitudes towards children’s rights in Turkey. The International Journal of Children’s Rights. 2006;14:307-18.
16. Leblebici H, Çeliköz N. Öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumları. International Journal of Social Sciences and Education Research. 2017;3(1):307-18.
17. Ezer F, Ulukaya Öteleş Ü. Çocuk haklarına yönelik tutumun belirlenmesi: nicel bir araştırma. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi. 2020;1(37):48-58.
18. Yaşar Ekici F. Öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. The Journal of Academic Social Science. 2014;2(8):66-77.
19. Aldemir E. Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin Çocuk Hakları Konusundaki Tutumlarının Belirlenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: İstanbul Bilim Üniversitesi; 2014.
20. Sadıkoğlu İ, Topsakal C. Okul öncesi eğitimde çocuk hakları eğitimi çalışmalarına genel bir bakış. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2017;6:219-44.
21. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2013-2017 [Internet]. 2017 [Erişim Tarihi 5 Haziran 2021]. Erişim adresi: https://www.gmka.gov.tr/dokumanlar/yayinlar/2012-2017_Ulusal-cocuk-Haklari-Strateji-Belgesi-ve-Eylem-Plani.pdf
22. Özakar Akça S, Gözen D. Çocuk hemşiresinin savunucu rolü. F.N. Hem. Derg. 2013; 21(3):213-8.
23. Peker R. Sınıf Öğretmenlerinin Demokratik Tutumları İle Çocuk Haklarına Yönelik

- Tutumlarının Değerlendirilmesi (Manisa İli Örneği) [Yüksek Lisans Tezi]. Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi; 2012.
24. Şentürk Tüysüzer B. Okul Yöneticilerinin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi; 2018.
25. Dönmez T. İlkokul Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Profilleri İle Çocuk Haklarına Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi; 2015.

